

Sygn. akt *I ACa 560/18*

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 kwietnia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSA Jacek Nowicki

Sędziowie: SSA Bogdan Wysocki (spr.)

SSA Ryszard Marchwicki

Protokolant: protokolant Halszka Mróz

po rozpoznaniu w dniu 17 kwietnia 2019 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **Skarbu Państwa-Naczelnik (...) w P.**

przeciwko **M. H., J. H., A. H.**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu Wydział XIV Cywilny z siedzibą w P.

z dnia 13 marca 2018 r. sygn. akt XIV C 616/17

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 2 i 3 w ten sposób, że:

a) **uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda Skarbu Państwa – Naczelnika (...) w P. umowę darowizny zawartą w dniu 26 czerwca 2012 r. przed notariuszem P. W. w Kancelarii Notarialnej w W., Repertorium A numer (...), mocą której P. H. darował swojemu bratu M. H. nieruchomość gruntową stanowiącą działkę numer (...), o powierzchni 0,9812 ha, położoną w F. gmina W., dla której Sąd Rejonowy w (...) Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w W. prowadzi księgę wieczystą nr (...) – w celu ochrony przysługujących Skarbowi Państwa – Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w P. wobec P. H. wierzytelności pieniężnych z tytułu: podatku od towarów i usług w łącznej wysokości 1.132.008,24 zł, potwierdzonej tytułami wykonawczymi o numerach: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...) i SM (...), podatku dochodowego od osób fizycznych w łącznej wysokości 268.273,47 zł, potwierdzonej tytułem wykonawczym o numerze SM (...), podatku dochodowego według stawki 19 % od dochodów osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą lub działły specjalne produkcji rolnej w łącznej wysokości 346.294 zł, potwierdzonej tytułem wykonawczym o numerze (...) - SW.522. (...).2016;**

b) zasądza od pozwanego M. H. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

c) nakazuje ściągnąć od pozwanego M. H. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 4.956 zł (cztery tysiące dziewięćset pięćdziesiąt sześć złotych) tytułem brakującej opłaty od pozwu;

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. zasądza od pozwanego M. H. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 4.050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym;

IV. nakazuje ściągnąć od pozwanego M. H. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu kwotę 4.956 zł (cztery tysiące dziewięćset pięćdziesiąt sześć złotych) tytułem brakującej opłaty od apelacji;

V. zasądza od powoda na rzecz pozwanych J. H. i A. H. kwotę 1.350 zł (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Bogdan Wysocki Jacek Nowicki Ryszard Marchwicki

Sygn. akt I ACa 560/18

UZASADNIENIE

Powód Skarb Państwa reprezentowany przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w P., w którego imieniu działała Prokuratoria Generalna Rzeczypospolitej Polskiej, wskazując jako **pozwanych M. H., J. H. i A. H.**, wniósł o uznanie umowy darowizny z dnia 26 czerwca 2012 r. zawartej w formie aktu notarialnego przed notariuszem P. W., repertorium A numer (...), pomiędzy P. H. - darczyńcą oraz M. H., obdarowanym, na mocy której P. H. darował na rzecz swojego brata M. H. nieruchomości gruntową stanowiącą działkę numer (...) o powierzchni 0,98 ha, położoną w F. gmina W., dla której Sąd Rejonowy w (...) Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w W. prowadzi księgę wieczystą nr (...); umowy darowizny z dnia 31 marca 2016 r. zawartej w formie aktu notarialnego przed notariuszem P. W. repertorium A 1091/2016, pomiędzy M. H. - darczyńcą oraz J. H. i A. H. - obdarowanymi, na mocy której M. H. darował na rzecz swoich rodziców J. H. oraz A. H. nieruchomości gruntową stanowiącą działkę numer (...) o powierzchni 0,98 ha położonej w F. gmina W., dla której Sąd Rejonowy w (...) Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w W. prowadzi księgę wieczystą nr (...), za bezskuteczne wobec Skarbu Państwa reprezentowanego przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w P., któremu przysługują wobec P. H. wierzytelności z tytułu zaległych zobowiązań podatkowych, podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 1.132.008,24 zł, w tym 649.407,24 zł należność główna oraz 482.601 zł odsetki, w związku z którymi wystawiono tytuły wykonawcze o numerach (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...), (...) i (...), w podatku dochodowym od osób fizycznych w łącznej kwocie 268.273,47 zł, w tym 145.640,47 zł z należności głównej oraz 122.632 zł odsetki, w związku z którymi wystawiono tytuły wykonawczy o numerze (...) i w podatku dochodowym według stawki 19 % od dochodów osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą - oddziały specjalne produkcji rolnej w łącznej kwocie 346.294 zł, w tym 212.536 zł należność główna oraz 133.758 zł odsetki, w związku z którym wystawiono tytuł wykonawczy o numerze 319-SW.522. (...).2016. Powód wniósł także o zasądzenie od pozwanych kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej.

W odpowiedzi na pozew z pozwani M. H., J. H. i A. H. wnieśli o oddalenie powództwa wobec pozwanego M. H., o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego M. H. kwoty 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa adwokackiego

w procesie. Jednocześnie pozwani J. H. i A. H. uznali powództwo, wnieśli o skierowanie sprawy do mediacji oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych J. H. i A. H. solidarnie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Na rozprawie w dniu 27 lutego 2018 r. pozwani podtrzymali swoje żądania i twierdzenia, jednocześnie cofnęli wniosek o skierowanie stron do mediacji, podtrzymali swoje zarzuty i twierdzenia zawarte w odpowiedzi na pozew, a jedynie pozwani A. H. i J. H. zmodyfikowali żądania w zakresie kosztów procesu, wnosząc o nieobciążenie ich tymi kosztami albowiem nie dali podstaw do wystąpienia z powództwem.

Wyrokiem z dnia 13 marca 2018 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu XIV Wydział Cywilny z siedzibą w P.:

1. uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w P. umowę darowizny zawartą w dniu 31 marca 2016 r. przed notariuszem P. W. w Kancelarii Notarialnej w W., repertorium A numer (...), mocą której M. H. darował swoim rodzicom J. H. i A. H. nieruchomością gruntową stanowiącą działkę numer (...), o powierzchni 0,9812 ha, położoną w F. gmina W., dla której Sąd Rejonowy w (...) Zamiejscowy Wydział Ksiąg Wieczystych z siedzibą w W. prowadzi księgę wieczystą nr (...) – w celu ochrony przysługujących Skarbowi Państwa – Naczelnikowi Urzędu Skarbowego w P. wobec P. H. wierzytelności pieniężnych z tytułu: podatku od towarów i usług w łącznej wysokości 1.132.008,24 zł, potwierdzonej tytułami wykonawczymi o numerach: SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), SM (...) i SM (...), podatku dochodowego od osób fizycznych w łącznej wysokości 268.273,47 zł, potwierdzonej tytułem wykonawczym o numerze SM (...), podatku dochodowego według stawki 19 % od dochodów osób fizycznych prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą lub działy specjalne produkcji rolnej w łącznej wysokości 346.294 zł, potwierdzonej tytułem wykonawczym o numerze (...)–SW(...). (...)2016;

2. oddalił powództwo wobec pozwanego M. H.;

3. zasądził od powoda na rzecz pozwanego M. H. kwotę 3.617 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

4. nie obciążył pozwanych J. H. i A. H. kosztami procesu.

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

Zgodnie z art. 213 § 2 k.p.c. sąd jest związany uznaniem powództwa, chyba że uznanie jest sprzeczne z prawem lub z zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa. Pozwani J. H. i A. H. uznali powództwo i Sąd był tym uznaniem związany. Sąd nie dopatrył się żadnych podstaw, aby uznanie powództwa uznać za sprzeczne z prawem, zasadami współżycia społecznego, albo że zmierza do obejścia prawa. Przeciwnie przesłanki przewidziane przepisami prawa, a w szczególności art. 527 k.c. w stosunku do pozwanych zostały spełnione. W związku z tym w zakresie uznania za bezskuteczną umowy darowizny zawartej w dniu 31 marca 2016 r., w której to M. H. darował swoim rodzicom J. H. i A. H. nieruchomością położoną w F., uznając za zasadne spełnienie przesłanek przewidzianych art. 527 k.c. Sąd powództwo uwzględnił.

Natomiast żądanie skierowane do pozwanego M. H. Sąd uznał za nieuzasadnione. Zgodnie z art. 527 § 1 k.c., gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Zgodnie z § 2 tego przepisu czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem tej czynności. Zgodnie z art. 528 k.c., jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie wierzyciel może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Zgodnie z art. 531 § 1 k.c. uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem

wierzycieli następuje w drodze powództwa lub zarzutu przeciwko osobie, która wskutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową. Według § 2 tego przepisu w wypadku, gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią, wierzyciel może wystąpić bezpośrednio przeciwko osobie, na której rzecz rozporządzenie nastąpiło, jeżeli osoba ta wiedziała o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną, albo jeżeli rozporządzenie było nieodpłatne.

W ocenie Sądu Okręgowego w sprawie przedmiotem zaskarżenia powinna być wyłącznie druga umowa darowizny tj. z 31 marca 2016 r. zawarta pomiędzy M. H. a jego rodzicami J. H. i A. H.. Osobami trzecimi są tylko pozwani: J. H. i A. H. i im przysługuje legitymacja procesowa w sprawie. Dlatego bezzasadne było żądanie uznania za bezskuteczną umowy darowizny z 26 czerwca 2012 r., co jest jednoznaczne z uznaniem braku legitymacji procesowej pozwanego M. H. w sprawie i dlatego w stosunku do niego powództwo zostało oddalone.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. oraz art. 102 k.p.c. Biorąc pod uwagę to, że pozwani J. H. i A. H. przy pierwszej czynności procesowej (w odpowiedzi na pozew) uznali żądanie pozwu, a wcześniej powód nie wzywał ich do zaspokojenia roszczenia, a w szczególności, że pozwani zadeklarowali przekazanie przedmiotu darowizny z powrotem na dłużnika, uznać należało, że obciążanie pozwanych kosztami procesu byłoby nieuzasadnione, nieusprawiedliwione i dlatego Sąd nie obciążał pozwanych J. H. i A. H. kosztami procesu, mimo że w stosunku do nich powództwo zostało uwzględnione.

Apelację od wyroku wniósł powód, zaskarżył go w części tj. co do pkt: 2, 3 i 4. Powód zarzucał rozstrzygnięciu naruszenie:

- art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 531 § 2 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w sprawie o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną legitymacja procesowa bierna nie przysługuje osobie trzeciej w przypadku dalszego rozporządzenia przez nią przedmiotem zaskarżonej czynności prawnej na rzecz dalszego nabywcy w sytuacji, gdy żądanie pozwu obejmuje zarówno uznanie za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela umowy zawartej przez dłużnika z osobą trzecią jak również uznanie za bezskuteczną wobec wierzyciela umowy zawartej przez osobę trzecią z osobą czwartą;
- art. 101 k.p.c. w zw. art. 102 k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w sytuacji uznania powództwa przez pozwanych ad. 2 oraz ad. 3 w zakresie żądania uznania za bezskuteczną wobec powoda umowy darowizny z dnia 31 marca 2016 r. zachodziły uzasadnione podstawy do nieobciążania pozwanych ad. 2 oraz ad. 3 kosztami procesu.

Wskazując na te zarzuty powód wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez uwzględnienie powództwa w całości a także o zasądzenie od każdego z pozwanych na rzecz Skarbu Państwa kosztów procesu w tym na rzecz Skarbu Państwa — Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów zastępstwa procesowego za I instancję wedle norm przepisanych; ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie punktów 2, 3 oraz 4 oraz przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach procesu; w każdym zaś wypadku o zasądzenie od każdego pozwanych na rzecz Skarbu Państwa — Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja w przeważającym zakresie okazała się uzasadniona.

Ustalenia faktyczne sądu I instancji, istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, nie budzą wątpliwości i dlatego Sąd Apelacyjny przyjmuje je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Sąd I instancji prawidłowo ustalił, że wystąpiły wszystkie okoliczności, uzasadniające zaskarżenie skargą pauliańską czynności w postaci umowy darowizny, zawartej między dłużnikiem P. H. a pozwanym M. H. w dniu 26 czerwca 2012r.

Poza sporem było istnienie zadłużenia P. H. wynikające z dołączonych do pozwu tytułów wykonawczych, obejmujących należności z tytułu zaległości podatkowych.

Nie było też kwestionowane przez żadnego z pozwanych, że na skutek dokonania tej czynności dłużnik stał się praktycznie niewypłacalny, a prowadzona przeciwko niemu egzekucja okazała się bezskuteczna.

Z kolei, zważywszy na bezpłatność zaskarżonych transakcji oraz charakter więzi rodzinnych łączących kontrahentów, na rzecz wierzyciela działały dodatkowo uregulowania, o jakich mowa w przepisach art. 527 § 3 kc oraz art. 528 kc.

Natomiast, w świetle tak, prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, doszło do naruszenia przez Sąd Okręgowy prawa materialnego, tzn. przepisów art. 527 § 1 kc oraz art. 531 kc.

Nie do przyjęcia było bowiem stanowisko sądu orzekającego, odmawiające uznania legitymacji biernej pozwanego M. H., co doprowadziło do oddalenia roszczenia o uznanie za bezskuteczną darowizny dokonanej między dłużnikiem a tym pozwanym w dniu 26 czerwca 2012r.

Przede wszystkim prawo wierzyciela do zaskarżenia skargą pauliańską czynności dokonanej z pokrzywdzeniem wierzyciela między dłużnikiem a osobą trzecią wynika *expressis verbis* z treści przepisu art. 531 § 1 kc.

Uprawnienie to nie wygasa, wbrew pogładowi Sądu Okręgowego, z chwilą, gdy osoba trzecia rozporządziła uzyskaną korzyścią na rzecz dalszej osoby.

Taka wykładnia nie wynika także z przywołanego przez sąd I instancji judykatu w postaci wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2015r. w sprawie V CSK 667/14.

Stwierdzono tam jedynie, że dla wierzyciela, dla uzyskania uprawnień, o jakich mowa w przepisie art. 532 kc, wystarczające jest uzyskanie orzeczenia o uznaniu za bezskuteczną wobec niego ostatniej czynności, na podstawie której korzyść znalazła się w posiadaniu określonej osoby (tzw. osoby „czwartej” lub dalszej), a istnienie okoliczności uzasadniających zaskarżenie skargą pauliańską poprzednich czynności rozporządzających tą korzyścią winno być badane przez sąd jako przesłanka takiego rozstrzygnięcia.

Nie pozbawia to jednak wierzyciela prawa do odrębnego zaskarżenia, na podstawie przepisów art. 527 kc oraz art. 531 kc, wszystkich czynności dotyczących korzyści, która wyszła z majątku dłużnika (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2017r. w sprawie III CSK 143/16, LEX nr 2312011).

Wydaje się to zresztą oczywiste, i to nie tylko z uwagi na argumenty podniesione przez powoda w apelacji.

Wierzyciel może być żywotnie zainteresowany w uzyskaniu orzeczeń ubezskutekniających wszystkie kolejne czynności dokonane z jego pokrzywdzeniem, bowiem, co do zasady, wzmacnia to jego sytuację prawną w zakresie możliwości zaspokojenia się z wyprowadzonej z majątku dłużnika korzyści.

Zabezpiecza go to bowiem np. przed skutkami sytuacji, w której któraś z kolejnych czynności okaże się dotknięta nieważnością bezwzględną lub wadami oświadczenia woli.

Skutkuje to zmianą zaskarżonego wyroku przez uznanie za bezskuteczną wobec powoda także czynności w postaci umowy darowizny dokonanej między dłużnikiem P. H. a jego bratem M. H. w dniu 26 czerwca 2012r.

Pociąga to za sobą także zmianę rozstrzygnięcia o kosztach procesu, związanych z tą częścią powództwa.

Pozwany M. H. zobowiązany jest w tej sytuacji do zwrotu Skarbowi Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kosztów zastępstwa procesowego powoda w wysokości 5.400 zł (art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 99 kpc, § 2 pkt. 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015.1800 ze zm.).

Należało także ściągnąć od niego należną opłatę od pozwu, od której Skarb Państwa był zwolniony z mocy prawa (art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Z tych przyczyn na podstawie art. 386 § 1 kpc oraz powołanych wyżej przepisów prawa materialnego oraz procesowego Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie I sentencji wyroku.

Skoro apelacja w stosunku do pozwanego M. H. uwzględniona została w całości, należało go obciążyć obowiązkiem zapłaty na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej RP kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym w wysokości 4.050 zł (art. 32 ust.3. ustawy z dnia 15 grudnia 2016r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, art. 98 1 i 3 kpc oraz art. 99 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, § 10 ust. 1 pkt 2) w zw. z § 2 pkt. 6) w/ w Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie) oraz uiszczenia brakującej opłaty od apelacji, od której powód był zwolniony (pkt. III i IV wyroku).

Apelacja w pozostałym zakresie okazała się natomiast bezzasadna.

Rację ma skarżący, że wyrok w sprawie ze skargi pauliańskiej ma charakter konstytutywny (prawnokształtujący) i bez legitymowania się nim wierzyciel nie może skutecznie zaspokoić się z korzyści, która wyszła z majątku dłużnika.

Nie oznacza to jednak, że w tego rodzaju procesie wykluczone jest zastosowanie w drodze analogii uregulowania, o jakim mowa w przepisie art. 101 kpc.

Jeżeli bowiem osoba trzecia przed procesem nie wiedziała o okolicznościach uzasadniających zaskarżenie dokonanej przez nią z dłużnikiem czynności w drodze skargi pauliańskiej, a przy pierwszej czynności przyzna wszystkie twierdzenia faktyczne pozwu, to nie ma przeszkód, aby potraktować ją podobnie, jak pozwanego uznającego powództwo.

Z tych przyczyn na podstawie art. 385 kpc Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie II sentencji wyroku.

O kosztach postępowania apelacyjnego należnych pozwanym J. H. oraz A. H. orzeczono (punkt V wyroku) na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc, przy uwzględnieniu treści § 10 ust. 1 pkt 2) w zw. z § 2 pkt. 4) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Bogdan Wysocki Jacek Nowicki Ryszard Marchwicki

.

--	--	--